

ח' כ"ד: וְמַעֲלָה - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא 'וּמַעֲלָה', או לקרוא 'וּמַעֲלָה' בפתח העי"ן. וכן הוא להלן (י' ה'): וְתַקְעֶתֶם. ולהלן (י' ל"א): יִדְעֶתָ. ולהלן (י"א ח'): טַעְמוּ.

ח' כ"ה: מַצְבָּא - הצד"י בדגש, והשווא נע"ו.

ט' א': אֶל־מִשְׁעָה בְּמִדְבַּר־סִינַי - הבי"ת רפה"ו. וכן הוא להלן (י"ב ח'): בְּעֶבְדִּי בְּמִשְׁעָה.

ט' ב': וַיַּעֲשֵׂה - הוי"ו בשווא נע. ואין לקרוא 'וַיַּעֲשֵׂה' בפתח.

אֶת־הַפֶּסַח - הפ"א בקמץ"ו.

ט' ג': וּכְכָל־מִשְׁפָּטָיו - יש אומרים שהכ"ף הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח"ו.

ט' ז': הַקָּרִיב - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שהוא שם פועל, שלא ישמע שקורא 'אֶקְרִיב' באל"ף שהוא לשון מדבר.

ט' ח': מַה־יֵצֵאָה - הוי"ד רפה (עיין במדור 'חילופי נוסחאות'), ויש להסתפק אם היא בשווא נע או בשווא נח"ו.

ט' י': כִּי־יִהְיֶה־טָמֵא | - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה*כח.

טו' וכיון שרוב הקוראים אינם מבחינים בהגיה בין וי"ו לבי"ת רפה, אם יקרא 'מַצְבָּא' ללא דגש ובשווא נח, ישמע כאילו קורא 'מַצְוָה'.

טו' ענין זה מבואר בגליון פרשת וישלח תשע"ו הערה י'.

י' הטעמים המפסיקים ביותר, שהם אתנחתא וסוף פסוק, גורמים לשינוי ניקוד האות המוטעמת משום ההפסק, וכגון במקום 'שְׁמִים', באתנחתא וסוף פסוק מנוקד 'שְׁמִים'. 'אֶרֶץ'-'אֶרֶץ'. 'מַצְרַיִם'-'מַצְרַיִם'. 'לֵילָה'-'לֵילָה'. ובפסוקים שאין בהם טעם אתנחתא, הטעם המפסיק ביותר שבפסוק מקבל את דין האתנחתא, וגורם לשינוי הניקוד כמו בטעם אתנחתא. כגון: לְמִטָּה אֶפְרַיִם הוֹשֵׁעַ בְּדִנְיָן (במדבר י"ג ח'), הָבִיא בְּכָל־יְמֵי בְנֵי אִשְׁפָּתוֹ (איכה ג' י"ג), וַיִּגְרַס בְּחֶזֶק שֵׁנִי הַכְּפִישֵׁנִי בְּאֶפֶר (שם ט"ו), וְאַל־תִּלְדוּת פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת־חֲצִצְרוֹן (רות ד' י"ח), וְעֵבֶד הוֹלִיד אֶת־יִשְׂרָאֵל הוֹלִיד אֶת־דָּוִד (שם כ"ב). ומשום כך מנוקד כאן 'אֶת־הַפֶּסַח' בקמץ, כיון שאין בפסוק זה אתנחתא, והטפחא הוא המפסיק הגדול ביותר בפסוק זה.

אמנם יש לציין, שבפסוקים שאין בהם הפסק ענין כלל, אף המפסיק הגדול שבפסוק אינו מקבל את דין האתנחתא, ואינו גורם לשינוי הניקוד. כגון: לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט אֲבִינֶדָב בְּרִיבּוֹ (שמות כ"ג ו'), וַיֵּשֶׁב אֶת־מִסְדֵּי הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן (שם מ"ב ח').

י" משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת נח תשע"ו הערה ב'.

י" דרך ה"א הידיעה להינקד בפתח, ואחריה בא דגש (כגון: הַמִּים, הַשָּׁמַיִם). וכאשר אחר ה"א הידיעה באה אחת מהאותיות אהחער שאינן מקבלות דגש, באותיות אע"ר יבוא במקום הדגש תשלום דגש בה"א הידיעה הקודמת לו, ע"י שתנוקד בקמץ במקום בפתח (כגון: הָאֵתָהּ, הָרָאשׁוֹן), אך כשבאות אותיות ה"ח אחר ה"א הידיעה לא יבוא תשלום דגש, ואע"פ שנשמט מהן הדגש ה"א הידיעה תנוקד בפתח (כגון: הָהוּא, הָהָלֹם).

אך כאשר באה אות שוואית אחר ה"א הידיעה, מצוי פעמים שנשמט דגש זה שאחר ה"א הידיעה (תופעה זו של השמטת הדגש מאות שוואית שאחר ה"א הידיעה, מצויה בעיקר באות וי"ד (כגון: הַיְשׁוּעָה, הַיְלָלִים), ובאות מ"ם (כגון: הַמִּלְלָה, הַמִּלְלָה, הַמִּדְבָּר). וכן נמצא פעמים מעטות גם באות למ"ד (כגון: הַלָּלוּם), ובאות צד"י (כגון: הַפְּרָדִיעִים), ובאות ש"ו (כגון: הַשְּׁלֵפִים)). וכיון שנשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, תנועת הפתח שתחת ה"א הידיעה נסגרת ע"י השווא נח שאחריה במקום ע"י הדגש (אחר הברה המנוקדת בתנועה קטנה יבוא תמיד שווא נח או דגש כדי לסגור את ההברה הפתוחה).

ותיבת 'מה' נוהגת תמיד כמו ה"א הידיעה, והיינו שהמ"ם בתיבת 'מה' מנוקדת בפתח ובאות שאחריה בא דגש (כגון: מַה יִקְרָא, מַה זֹאת, מַה נִּזְרָא), וכאשר אחר תיבת 'מה' באה אחת מהאותיות שאינן מקבלות דגש, יבוא תשלום דגש בתיבת 'מה' (כגון: מַה אֶשְׁעֶה, מַה הֵנָּה, מַה רָאִיתִי).

וכן לגבי השמטת הדגש באות שוואית, מצאנו שתיבת 'מה' נוהגת בזה כבה"א הידיעה, ומתוך ששה מקומות במקרא בהם אחר תיבת 'מה' באה אות וי"ד שוואית (שבאות וי"ד כמעט תמיד נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה), בחמשה מקומות

לְנֶפֶשׁ - הלמ"ד בקמץ. ואין לקרוא 'לְנֶפֶשׁ' בשווא נע.

וַעֲשֵׂה פֶסַח - הטעם מלעיל בעי"ן*י"ד. וכן הוא להלן (ט' י"ד).

ט' י"ב: לֹא יִשְׁבְּרוּ־בּוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'לֹא־יִשְׁבְּרוּ בּוֹ'.

ט' י"ד: וְכִי־יִגְדֹר - יש להפריד בין הדבקים, ולהגות את הוי"ד כראוי, שלא ישמע שקורא 'וְכִי אֶגְדֹר' באל"ף.

ט' ט"ו: הָקִים - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שהוא שם פועל, שלא ישמע שקורא 'אָקִים' באל"ף שהוא לשון מדבר.

ט' ט"ז: יִכְסֶּנּוּ - הסמ"ך בסגול, והנו"ן דגושה, והוא לשון יחיד נסתר. והקורא 'יִכְסֶּנּוּ' בצירי ורפה"ו, משנה משמעות ללשון רבים המדברים על עצמם*כא. וכן הוא להלן בתיבת: עוֹדְנָו (י"א ל"ג).

ט' י"ז: וְאֶחָדִי כֹן - הטעם מלעיל באל"ף*י"ד.

י' ג': אֶל־פֶּתַח - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא 'פֶּסַח' בסמ"ך*כב.

נשמט הדגש (והם: מה'יצוה, במדבר ט' ח'. מה'תקדש, שופטים י' א"א. מה'תקדש, ירמיה ה' ט"ו. מה'תקדש, בבקום ב' א'. מה'תקדש, תהלים פ"ה ט'. ובפסוק אחד הוי"ד דגושה: מה'תקדש, תהלים פ"ד ב'). ולכן בפשוט נראה שגם לגבי תיבת 'מה' תנועת הפתח נסגרת ע"י שווא נח במקום ע"י דגש, וממילא שווא זה שבאות וי"ד רפה שאחר תיבת 'מה' הוא שווא נח, שאם השווא נע, ההברה תישאר פתוחה (ונראה שהטעם שרק באות שוואית שאחר ה"א הידיעה נשמט הדגש, ולא בשאר תנועות, משום שרק באות שוואית יכולה ההברה להיסגר גם אם ישמט הדגש, ע"י שווא נח, אך בשאר תנועות שאחר ה"א הידיעה, אם ישמט הדגש ההברה תישאר פתוחה, ולכן לא נשמט הדגש משאר תנועות. ואמנם ע"פ המסורה יש מקומות בהם למרות שנשמט הדגש מאות שוואית שאחר ה"א הידיעה, בכל זאת השווא נע וההברה פתוחה (כמבואר במאמר על הדגש שאחר ה"א הידיעה), אך במקרים אלו שהשווא נע וההברה פתוחה יבוא תמיד מתג תחת ה"א הידיעה, וע"י הארכת התנועה יכולה ההברה להישאר פתוחה, אך לא מצאנו מעולם שההברה יכולה להישאר פתוחה כאשר אין בה מתג).

וכיוצא בזה מצאנו מקום נוסף שנשמט הדגש באות שוואית שאחר תיבת מה (בפסוק: מִתְּשִׁי, זכריה ד' ב"ב), ואכן כתב רד"ק (מלכל ק"מ ע"א, עט סופר ד' ע"ב) ששווא זה נקרא בשווא נח, ונסמכת על תיבת 'מה' שלפניה. וכוונתו, שהשווא נח שאחר תיבת 'מה' סוגר את ההברה הפתוחה שבתיבת 'מה'. ומכל זה נראה שהוי"ד כאן בשווא נח.

אך מאידך, כתבו המדקדים ששווא בראש מילה הוא נע לעולם, ולא כתבו שבתיבה המוקפת לתיבה שמסתיימת בהברה פתוחה השווא נח בראש מילה, ולכאורה משמע שגם במקרה כזה השווא נע.

ולמעשה יש ממדקדי זמננו שסוברים שהוי"ד בשווא נח (וכן דעת ר' דוד יצחקי ור' יעקב לופר), ויש הסוברים שהוי"ד בשווא נע (וכן דעת ר' אליהו לוי).

כ לקוראים בהגיה המבחינה בין צירי לסגול, אם לא ידיגשו את האות, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הסגול. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין צירי לסגול, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידיגשו, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

כא וכבר כתב בשו"ת אורים גדולים (למוד כ', סימן ג' בדפ"ח) (לר' אברהם ישראל זאבי זצ"ל אב"ד חברון, נפטר תצ"א, שו"ת זה מוזכר פעמים רבות בחיד"א וברע"א), שמי ששינה וקרא 'תְּשַׁלְּחֵנוּ' בנו"ן רפה במקום 'תְּשַׁלְּחֵנוּ' בנו"ן דגושה, וכיוצא בזה, הרי שינה משמעות ויש להחזירו (כמו שכתב הרמ"א (או"ח סימן קמ"ב סעיף א') שבשינוי שמשתנה הענין מחזירין אותו). והוסיף שם שגער בשלוחי ציבור שלא דקדקו לקרוא בדגש. והובאו דבריו בכף החיים (סימן קמ"ב אות ט').

כב שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהווג, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדימותם למה שאמרו ודלוגו עלי